

Lunds Universitet
Statsvetenskap C
41-60 p
VT - 2007

SKUGGOR UR DET FÖRGÅNGNA

-

DET AUKTORITÄRA ARVET I URUGUAY 1985-1990

Federico Gaudin-Robert
790529 - 4059
Handledare: Jan Teorell

Abstract

Då en demokratisk transition, där begreppet transition refererar till den situation som uppstår mellan två olika politiska regimer, avslutas tar en konsoliderande process vid. Denna konsoliderande process ämnar till att förankra det demokratiska styrelseskicket i samhället. Begreppet konsoliderad demokrati är i sig omdebatterat.

En transition, som kan vara en övergång eller en återgång, till demokrati kan föra med sig någon form av auktoritärt arv. Detta auktoritära arvet kan sedan utkristalliseras genom att de valda, civila politikerna inte kan fatta beslut på vissa områden, främst då det handlar om hanteringen av minnet från en auktoritär period. Detta kan i sin tur innebära att det demokratiska styrelseskicket inte förmår tillfredställa dess medborgare och missnöjet expanderar. Resultatet kan då bli en kvalitativt sämre demokrati eller vid en alltför konfrontationsinriktad politik en återgång till ett auktoritärt styre.

I uppsatsen undersöks Uruguay under den första demokratiska regeringen, ledd av Julio Maria Sanguinetti. Fyra personer med insyn i det politiska arbetet då och nu intervjuas med utgångspunkt av teorin om det auktoritära arvet.

Slutsatsen är i uppsatsen att det auktoritära arvet i Uruguay verkar ha varit svagt, eller kanske till och med mer eller mindre obefintligt, varpå juridiska processer hade kunnat genomföras under den första demokratiska regeringen. Att så ej genomfördes kan i sin tur härledes till de intressen och ambitioner som den första regeringen hade, oberoende av militären som institution och politisk påtryckare.

Nyckelord: auktoritärt arv, Uruguay, demokratisk konsolidering

Innehållsförteckning	
1.0. Introduktion	4
2.0. Syfte och Metod	5
3.0. Transition från auktoritärt till demokratiskt styre	6
4.0. Demokratins konsolidering	8
5.0. Det auktoritära arvet	11
6.0. Presentation av de intervjuade	14
7.0. Presentation av resultatet från djupintervjuerna	14
7.1. Angående förekomsten av övervakningskapacitet	14
7.2. Angående förekomsten av reserverade domäner	16
7.3. Angående diskriminering i valprocessen	17
7.4. Angående den demokratiska kulturen	18
8.0. Slutsatser	19
9.0. Personliga reflektioner	20
Källförteckning	23

*“The best way to heal wounds is for people to see
fair, independent justice being delivered.”
- George W. Bush
(The Guardian 2007-03-27)*

1.0. Introduktion

Det demokratiska systemets återkomst, eller etablerande, efter ett auktoritärt styre tenderar av en del ses som ett fullbordande av en demokratisk transition. Kanske skall det snarare ses som ett första steg där det slutgiltiga steget är det demokratiska systemets konsoliderande. Termen konsolidering kommer att diskuteras i ett separat avsnitt.

I denna uppsats kommer fokus att ligga på den första post-auktoritära regeringen som tillkom genom demokratiska val 1985 i Uruguay, tidigare ansedd som ett mönsterland i termer av demokratisk förankring och utveckling. Uruguay representerar i sig ett intressant fall då man dels upplevde en hårdhänt auktoritär regim, trots ett gediget demokratiskt styrelseskick som i princip installerades 1903. Till skillnad från det mer turbulenta grannlandet Argentina, som upplevde flera olika militärregimer, så utgjorde militärdiktaturen ett undantag i Uruguays moderna historia. En annan viktig skillnad länderna emellan var, och är, hanteringen av det auktoritära arvet i form av brotten mot de mänskliga rättigheterna. Demokratins införande skedde med några få års mellanrum och trots detta genomgick den argentinska militärmakten och dess handhavande av politiken en undersökning och diskussion som renderade juridiska processer. I Uruguay däremot, försökte man att sopa frågan om brotten mot de mänskliga rättigheterna under mattan¹. Det auktoritära arvet kan manifesteras på olika sätt. I denna uppsats är ambitionen att utifrån fyra sätt som ett auktoritärt arv kan manifesteras på visa vilken typ av auktoritärt arv verkar ha manifesterats under den första post-auktoritära regimen 1985-1990.

Hanteringen av ett auktoritärt arv är problematiskt oavsett hur demokratiseringen genomfördes och hur det historiska demokratiska arvet ser ut, som i Uruguays fall torde vara gott. Eftersom en juridisk process gentemot militärdiktaturens representanter ej genomfördes under den första postauktoritära regimen kan det ligga nära till hands att hävda att det auktoritära arvet var påfallande starkt under denna period. Genom en kombination av djupintervjuer med personer verksamma under denna period, som folkvalda, samt en intervju genomförd med ordföranden för kommissionen för mänskliga rättigheter i Uruguay och skrivna verk av andra författare kan förhoppningsvis en föräning till typen av auktoritärt arv presenteras.

För att förstå betydelsen av ett auktoritärt arv är det nödvändigt att även diskutera begreppet konsolidering som kan ha olika betydelser. Begreppet är omdebatterat. Hanteringen av auktoritära arv är ett steg i en konsolidering av demokratin. Konsolideringen tar vid där transitionen avslutas, ofta genom ett genomförande av ett demokratiskt val.

¹ Delgado, Maria, "Truth and Justice in Uruguay," *Nacla Report on the Americas* (Jul/Aug 2000): 37-39

Uruguayansk demokrati anses idag vara avsevärt mycket starkare än sina övriga latinamerikanska grannar.²

2.0. Syfte och metod

Syftet med denna uppsats är således att undersöka vilken typ av auktoritärt arv som den första post-auktoritära regimen under Julio Maria Sanguinetti upplevde under åren 1985-1990. Genom en presentation av delar av den s.k. transitionsteorin och framförallt dess tankar kring auktoritärt arv samt konsolidering av demokratin relateras denna teori mot den första postauktoritära perioden. Valet av aktörer, Julio Maria Sanguinetti (president 1985-1990 samt 1995-2000 och numera senator för *Partido Colorado*), senator Gonzalo Aguirre Ramirez (vicepresident 1990-1994 och numera senator för *Partido Nacional*), Leon Lev (representant i representanhuset sedan 1994 för *Frente Amplio* och politisk fånge under tio år) samt ordföranden för Kommissionen för de Mänskliga Rättigheterna Maria Elena Martinez är tänkta att ge en bra politisk bredd. Dock solkades denna ambition av att en intervju med Julio Maria Sanguinetti ej kunde erhållas. Det kan tänkas att de beslut som togs angående brotten mot de mänskliga rättigheterna begångna under militärdiktaturen 1973-1985 påverkade även de efterföljande presidenterna.

Som metod valdes intervjuer som antog formen av diskussion utifrån några relativt breda frågeställningar. Det som framkom ur intervjuerna har även det relaterats till teorin om auktoritärt arv. Detta för att dels se om de intervjuade är medvetna om de eventuella begränsningarna som existerar för en första demokratiskt vald regering, men även dels för att se vilka begränsningar som kan ha tänkts existera i fallet Uruguay under åren 1985-1990.

Metoden är att föredra framför skrivna verk då man kan använda de intervjuades egna ord och kommer runt problematiken kring andra författares tolkningar och bedömningar. Dock föreligger det en risk att de intervjuade idealiserar sina handlingar och argumentation kring deras handlande. Dessutom bör man även ha i åtanke att de intervjuade tillhör olika politiska läger och således kanske kan hysa en önskan att premiera det egna politiska lägrets tolkningar av en period. Ytterliggare en faktor är de intervjuades position under dels diktaturen och dels den första post-auktoritära regeringen. En annan faktor är tidsfaktorn, det har nu gått över tjugo år sedan Sanguinettis första ämbetsperiod och det mänskliga minnet är inte problemfritt. Vi glömmer saker och ting. Därmed kompletteras djupintervjuerna med skrivet material.

Samtidigt är ett intervjuande av några aktörer med olika synvinkel intressant och möjligheterna till fruktbar analys ökar, samtidigt som man kan jämföra det med skrivna verk. Brott mot de mänskliga rättigheterna är problematiska, förutom dess inbyggda avskyvärdhet, genom att det är svårt att vara helt neutral. Sett ur en demokratisk synvinkel kan det anses att alla typer av brott bör genomgå juridisk process. Dock kvarstår avvägningen mellan att försöka etablera en demokratisk ordning och ge den så pass mycket kraft att den ej blir en historisk parentes samt att legitimera det demokratiska styrelseskicket. Demokrati innebär ju folkstyre och folket borde vara fritt att objektivt och utan begränsningar själva kunna bestämma vilka frågor som skall tas upp på dagordningen. Verkligheten visar ibland att så ej alltid är fallet.

² Cason, Jeffrey "Electoral Reform, Institutional Change, and Party Adaptation," *Latin American Politics & Society* (Fall 2002): 89 - 109

*“The Uruguay of today can look back
on a long democratic tradition.”
Guillermo O'Donnell
(Issues in Democratic Consolidation
- The new South American Democracies
in Comparative Analysis) s.51*

3.0. Transition från auktoritärt till demokratiskt styre

Innan en presentation av vad en transition från auktoritärt styre till ett demokratiskt styre kan göras, är det nödvändigt att definiera dels vad som avses med demokratiskt styre, men även vad ett auktoritärt styre innebär. Begreppet demokratiskt styre är i sig omdebatterat. Den definition som används i denna uppsats är den som presenteras i “Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Analysis”. Författarna använder sig av en s.k. minimalistisk procedurell definition av demokratiskt styre.

“Secret balloting, universal adult suffrage, regular elections, partisan competition, associational recognition and access, and executive accountability.”³

Denna minimalistiska definition kan sedan kompletteras med ytterliggare kriterier, men betoningen ligger på att definitionen tar upp det mest basala och de minimikrav som kan ställas på vad demokratiskt styre innebär. Denna definition av demokratiskt styre presenteras också av Guillermo O'Donnell och Philippe C. Schmitter⁴. Auktoritärt styre innebär således avsaknaden av nämnda egenskaper. Auktoritärt styre kan se olika ut, men det gemensamma är just frånvaron av de minimalistiska kriterierna som tagits upp.

Med definitionen av demokratiskt respektive auktoritärt styre avklarat är det nu dags att presentera hur transitionen från auktoritärt styre till demokratiskt styre såg ut i Uruguay.

Det är på sin plats att poängtera att det hittills inte har existerat fall där en transition inte inbegripit militärt inflytande i Latinamerika.⁵ Detta kanske skall kompletteras med att det torde gälla de fall då man talar om en i någon form av kontrollerad övergång/återgång till demokratin. De fall där demokratiskt styrelseskick har införts av externa krafter, t.ex. via en invasion, kan tänkas utgöra fall där militärmakten haft ingenting eller väldigt lite att göra med transitionen till demokrati.

Uruguays återgång, även det en viktig skillnad gentemot sina latinamerikanska grannländer, till demokrati var i högsta grad kontrollerad av militärmakten. Transitionen påbörjades

³ Mainwaring, Scott et al. (editors), *Issues in democratic consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992).

⁴ O'Donnell, Guillermo and Schmitter, Philippe C. *Transitions from authoritarian rule - Tentative conclusions about uncertain democracies* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1986) sid. 8

⁵ Mainwaring, Scott ”Transitions to Democracy and Democratic Consolidation,” i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992) sid. 301

sakteliga efter att militären förlorade i folkomröstningen 1980, där militären sökte legitimera sitt styre genom medborgarnas stöd.⁶ Den oväntade förlusten innebar en öppning för de demokratiska krafterna, vilket kom att märkas i partiernas primärval som blev en seger för anti-militära fraktionerna. Fortfarande var militärens maktposition stark, till skillnad från sina argentinska motsvarigheter så hade man inte förlorat ett krig, dock hade man inte heller sina chilenska motsvarigheters höga ekonomiska tillväxtsiffror. I förhandlingarna kring demokratins återinförande lyckades militären förhandla bort vilka politiker som skulle tillåtas ställa upp i det första valet till presidentposten. T.ex. tilläts inte den mest populära politikern delta. Dessutom fördes förhandlingar mellan militären, Coloradopartiet och vänsteralliansen Frente Amplio. Uruguays andra stora, traditionella parti, Blancopartiet (*Partido Nacional*), höll sig utanför förhandlingarna p.g.a. exkluderingen av dess partiledare. Andra delar som byggdes in i överenskommelsen *Pacto Club Naval* inbegrep militär kontroll över delar av det politiska styret och ett särskilt "militärråd", tänkta att dessutom ingå i den uruguayanska konstitutionen, dessa delar kom dock inte att införas i konstitutionen. Dessutom kom den andre försvarsministern (1987 - 1990) att vara general som aktivt arbetade för att militära officerare inte skulle behöva inställa sig domstolarna. Detta med hänvisning till den militära moralen som kunde medföra att demokratin inte kunde skyddas.⁷ Dock hade en juridisk process redan startats som innebar att domstolar kallade in officerare, men dessa kom ganska så snart att avbrytas i och med införandet av amnestilagarna 1986.

⁶ Luis Roniger & Mario Sznajder "The politics of memory and oblivion," *History & Memory* Spring/Summer (1998): 133 - 169

⁷ Felipe Agüero "The Military and the Limits to Democratization," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992). sid. 157

“At present, the transitions in Chile and Uruguay show the greatest potential for reaching closure...”
(*Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Analysis*) s. 10

4.0. Demokratins konsolidering

Enligt författarna till *“Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Analysis”* så ansågs inte Uruguay vara en konsoliderad demokrati, dock på god väg. Demokratisk konsolidering är ett omdiskuterat begrepp, det talas om en socialisering av de procedurer och regler som etablerades under transitionen - som i sin tur består av två processer, liberalisering och demokratisering.⁸ Den demokratiska konsolideringen tar vid då transitionen till demokrati är avslutad. En avslutad transition kan ses som en situation då det existerar en överenskommelse kring procedurerna för val av regering, att en regering får makten genom fria val samt att regeringen har auktoriteten att generera policys.⁹

Diskussionen kring vad en konsolidering av demokratin innebär kretsar kring tre synsätt. *För det första* kan konsolideringen av demokratin ses som demokratin överlevnad, med andra ord hysa en förmåga att stå emot antidemokratiska utmaningar. Demokratin, enligt detta synsätt, säkras. *För det andra* kan en konsolidering av demokratin ses som en fördjupning av detta styrelseskick där den demokratiska kvalitén förbättras och t.ex. medborgarnas deltagande i det politiska och demokratiska arbetet ökar. *För det tredje* ses demokratisk konsolidering som en institutionell uppbyggnad där den demokratiska infrastrukturen etableras och byggs upp. Här kan det handla om partiernas förankringar hos medborgarna, utbyggnad av den statliga byråkratin, etc.¹⁰ Schedler tar här ställning för att demokratisk konsolidering i sig handlar om demokratin överlevnad, det som eftersträvas är att undvika ett demokratiskt sammanbrott eller en demokratisk nedgång/erosion. Detta synsätt på demokratisk stabilitet kan ses som *negativt* jämfört med det *positiva* synsättet där den demokratiska stabiliteten handlar om att vidareutvecklas och "gå längre". Schedler presenterar demokratisk konsolidering som en process av grader där den s.k. avancerade demokratin ligger på andra sidan av skalan och utgör auktoritarismens motpol. Mellan de båda ytterligheterna ligger väljardemokrati, där ett politiskt system innehåller viss form av demokratiska procedurer såsom t.ex. val men fortfarande har auktoritära inslag samt liberal demokrati som är en fullt etablerad demokrati där de auktoritära inslagen försvunnit.

Juan J. Linz och Alfred Stepan har en annan definition av begreppet konsoliderad demokrati. En konsoliderad demokrati innebar då att tre kriterier uppfylls. *För det första* så skall ingen

⁸ O'Donnell, Guillermo and Schmitter, Philippe C. *Transitions from authoritarian rule - Tentative conclusions about uncertain democracies* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1986) sid. 12

⁹ Linz, Juan J and Stepan, Alfred. *Problems of Democratic transition and consolidation - Southern Europe, South America and Post-Communist Europe* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996) sid. 3

¹⁰ Andreas Schedler, "What is Democratic Consolidation?" *Journal of Democracy* 9.2 (1998)

betydelsefull politisk, social, ekonomisk, etc. aktör ägna sig åt att uppnå sina mål genom att antingen eftersträva ett etablerande av en icke-demokratisk regim, ta till våld eller arbeta för en utländsk intervention i det egna landet. För *det andra* skall en stor majoritet av medborgarna anse att ett demokratiskt styrelseskick är att föredra och att stödet för icke-demokratiska alternativ vara litet. För *det tredje* skall statliga och icke-statliga krafter lösa sina konflikter i enlighet med de nya demokratiska principerna och procedurerna.¹¹

Guillermo O'Donnell presenterar en definition av konsoliderad demokrati som tar vid där Linz och Stepan's definition slutar. Förutom de tre ovannämnda innehåller en konsoliderad demokrati även situationer där de demokratiska relationerna expanderar till andra sfärer inom det sociala livet samt där de styrande efterlever distinktionen mellan det offentliga och det privata.

Som påvisats så är begreppet konsoliderad demokrati ett begrepp där det inte riktigt existerar en klar och tydlig definition. Schedler talar om att begreppet är ett "catch-all" begrepp.¹²

Intrycket som uppstått vid läsning av materialet kring konsolidering av demokrati är att viss konsensus trots allt existerar. Det som de presenterade författarna är eniga om är att konsolidering av demokratin innebär att systemet överlever. Detta är det mest grundläggande, så länge demokratin klarar av att förankras hos medborgarna och hos dess representanter så har mycket vunnit. Denna situation skiljer sig dessutom från transitionen, som ju är en övergång från en typ av regim till en annan. Konsoliderad demokrati skall nog ses som en situation där den definition som presenteras av Linz och Stepan existerar. J.S. Valenzuela betonar skillnaden mellan stabilitet (t.ex. politisk) och konsolidering av demokratin. Ett land kan vara mer eller mindre demokratiskt och stabilitet kan uppnås genom att man inskränker de mer "avancerade" demokratiska inslagen, t.ex. folkomröstningar eller de sociala rörelsernas autonomi och således uppnå en stabilitet där demokratin överlever och inte återgår till ett auktoritärt styre. Är detta dock något som kan ses som positivt? En demokratisk konsolidering innebär en ständig utveckling till något *mer*, en fördjupning. Ju mer konsoliderad en demokrati är desto fler politiska områden, t.ex. frågan om militärens brott mot de mänskliga rättigheterna, kan diskuteras och beslutas om. Ju fler politiska områden som är uteslutna från dagordningen eller de civila krafternas räckhåll desto mer osäker bör det demokratiska styrelseskicket antas vara. För denna uppsats syfte, nämligen att undersöka huruvida det existerade en viss typ av auktoritärt arv mellan åren 1985 och 1990, används den definitionen som presenteras av J.S. Valenzuela och Linz & Stepan där demokratisk konsolidering innebär en fördjupning av ett demokratiskt styrelseskick.

Linz & Stepan menar att en konsoliderad demokrati verkar genom fem stycken arenor; *civilt samhälle*, där det existerar sociala rörelser, organisationer, föreningar, etc. som är autonoma från staten. *Politiskt samhälle*, där den politiska kampen för makt och auktoritet utmärks av konkurrens. *"Rule of law"*, där det i samhället existerar en fungerande lagstiftning och den respekteras av aktörerna i samhället. En *utbyggd byråkrati* som förmår upprätthålla lagen och statens auktoritet och monopol. Samt ett *ekonomiskt samhälle* som utmärks av en marknadsekonomi med olika grader av statlig inblandning. Linz & Stepan betonar att demokrati i sig är ett "*interacting system*".¹³

¹¹ Linz, Juan J and Stepan, Alfred. *Problems of Democratic transition and consolidation - Southern Europe , South America and Post-Communist Europe* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996) sid. 3

¹² Andreas Schedler, "What is Democratic Consolidation?" *Journal of Democracy* 9.2 (1998) sid 6

¹³ Linz, Juan J. & Stepan, Alfred. *Problems of democratic transition and consolidation - Southern Europe*,

Den demokratiska konsolideringen är dock påverkbar. En konsoliderad demokrati kan sedan utvecklas i olika riktningar. En första utveckling kan präglas av en fördjupning och förbättring av deltagandet, stödet för demokratin och rättvisan i samhället. En andra utveckling är där kvarvarande problem från transitionen kvarstår som kan tänkas skada den demokratiska kvalitén men där systemet överlever och fungerar. En tredje utveckling hos en konsoliderad demokrati är där fortsatta, eller nya, problem underminerar det demokratiska styrelseskicket och eventuellt leder till ett demokratiskt sammanbrott.¹⁴

En viktig faktor som starkt bidrar till hur den demokratiska konsolideringen kommer att se ut, är hur övergången till demokrati såg ut. Bland de tre alternativ som listas¹⁵ var Uruguays övergång till demokrati enligt författarna den "förhandlad reträtt", där den utgående aktören kvarhåller viss makt men en brytning med den auktoritära regimens formella regler sker. Dock existerar en annan sida av denna process mot konsolideringen, nämligen den inhemska styrande elitens attityd gentemot demokratiseringen. I Uruguays fall var attityden negativ. Detta presenterade redan från starten ett hinder för en snabb konsolidering av demokratin. Men demokratisk konsolidering kan aldrig uppnås utan att det demokratiska styrelseskicket förankras hos medborgarna, och till detta förankrande fördras det legitimitet. Medan den auktoritära legitimiteten kan härröras ur "hård makt", t.ex. repressionsapparat, så är den demokratiska legitimiteten snarare sprungen ur de procedurer som den erbjuder för beslut och deltagande åt medborgarna.¹⁶ Det är därför som, enligt Mainwaring, demokratin kan överleva trots dåliga ekonomiska siffror, som många sydamerikanska länder upplevde under den senare delen av 1980-talet.

South America and Post-communist Europe (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996) sid. 7-12

¹⁴ Linz, Juan J and Stepan, Alfred. *Problems of Democratic transition and consolidation - Southern Europe , South America and Post-Communist Europe* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996) sid.161

¹⁵ Valenzuela, J. Samuel "Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992). sid 74

¹⁶ Mainwaring, Scott "Transitions to Democracy and Democratic Consolidation," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992) sid. 306

“...successful military coups occur when there appears to be considerable civilian support for them...”
J. Samuel Valenzuela
(*Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Analysis*) s. 88

5.0. Det auktoritära arvet

I detta avsnitt kommer en presentation av “det auktoritära arvet” såsom den författats av J. Samuel Valenzuela¹⁷ att åtföljas av hur den, genom intervjuerna, gestaltades i Uruguay under den första postauktoritära och demokratiska regeringen 1985 - 1990.

En demokratisk konsolidering innebär, till skillnad från transitionen till demokrati, att demokratiska institutioner såsom valsystemet förstärks, att partier skapas eller “återuppväcks” efter sin dvala, att den juridiska självständigheten upprättas samt att respekten för de mänskliga rättigheterna etableras och fördjupas. Huruvida detta hyser större chans att genomföras framgångsrikt beror även på huruvida det innan det auktoritära systemet etablerades existerade representativa institutioner, t.ex. politiska partier eller sociala rörelser.¹⁸ Dessutom hänger det också på huruvida det auktoritära systemet hanterade dessa aktörer.

Valenzuela betonar att det är viktigt att vara medveten om att en demokratisk konsolidering i sig inte är definitiv. Den demokratiska konsolideringen är inte immun mot sammanbrott.¹⁹ Dessutom är det viktigt att påpeka att stabilitet och demokratisk konsolidering ej är två sidor av samma mynt. Stabilitet kan innefatta återkommande val och demokratiska regeringar som fredligt avlöser varandra och respekterar valresultatet men utmärks av att ledarskapet hos de olika regeringarna uppträder försiktigt i det politiska livet för att inte provocera icke-demokratiska aktörer, t.ex. krigsmakten.

Eftersom demokratisk konsolidering inte är immun och kan leda till ett sammanbrott så finns det några faktorer som inverkar negativt mot den demokratiska konsolideringen. Valenzuela listar fyra stycken.²⁰

¹⁷ Valenzuela, J. Samuel ”Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions,” i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O’Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992).

¹⁸ O’Donnell, Guillermo and Schmitter, Philippe C. *Transitions from authoritarian rule - Tentative conclusions about uncertain democracies* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1986) sid. 21

¹⁹ Valenzuela, J. Samuel ”Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions,” i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O’Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992) sid 59

²⁰ Valenzuela, J. Samuel ”Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions,” i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O’Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992) sid. 62-67

För det första, inverkar förekomsten av "övervakningskapacitet" (tutelary powers) negativt på demokratins utveckling och fördjupning genom att dessa aktörer tenderar att utöva en form av kontroll över regeringen och dess policybeslut, genom att representera "nationella intressen/säkerhet". Felipe Agüero kompletterar denna faktor med förekomsten av de doktriner som ger militärmakten rätt att övervaka den politiska processen och besluten. Ytterligare ett problem som Agüero presenterar är att det hittills i de latinamerikanska länderna har varit militärmakten som haft en stor del av kontrollen över transitionen, Argentina kan i detta fall tänkas utgöra ett undantag. Militären som institution har således kunnat tillförskansa sig positioner i politiken efter fullbordad övergång/återgång till demokratiskt styrelseskick.²¹

För det andra, beror den demokratiska utvecklingen och fördjupningen mycket på huruvida det existerar reserverade områden, domäner, som står utanför de valda representanternas makt. Detta utmärks av att de valda, civila, politikerna önskar utöva inflytande men hindras explicit eller implicit av hot om auktoritarismens återkomst. Valenzuela menar på att existensen av dessa domäner kan ha underlättat transitionen till demokrati, genom att de auktoritära representanterna lättare "övertygades" om nödvändigheten att övergå till ett demokratiskt styre, men begränsar konsolideringen av det demokratiska styrelseskicket.

För det tredje, inverkar förekomsten av graden av diskriminering i valprocessen negativt på konsolideringen av demokratin. Denna diskriminering är ett vapen som nyttjas av de auktoritära representanterna för att exkludera "icke-önskvärda" representanter inom oppositionen och överrepresentera samt gynna de önskvärda elementen bland de civila politikerna.

För det fjärde, är en viktig faktor i demokratins konsolidering huruvida fria och rättvisa val är det *enda* sättet att "skapa" regeringar. Fria och rättvisa val måste vara det enda kulturellt och socialt accepterade sättet att välja ledare. Betoning görs av Valenzuela på att det demokratiska styrelseskicket är inkluderande, varpå en breddning av demokratin samt ett minskat avstånd mellan de som styr och de styrda uppnås är även det civila ledarskapet viktigt för en demokratisk konsolidering. Agüero talar om behovet av en bred uppslutning kring det demokratiska styrelseskicket för att kunna fungera som en motvikt gentemot de militära krafterna. Här kan man tänka sig att presidenten fyller en viktig roll i att sprida uppfattningen att ett demokratiskt tillvägagångssätt är det enda socialt och politiskt accepterade sättet att få fram regeringar.²² Ett problem som har existerat i många länder som upplevt auktoritära regimer och dess fall är att de politiska ledarna som tillkommit efter fullbordad transition och under konsolideringen av det demokratiska styrelseskicket accepterar den demokratiska osäkerheten. Demokratiskt styrelseskick introducerar och slutligen institutionaliserar, enligt Adam Przeworski, osäkerhet.²³

Dock existerar det ett problem med demokratisk konsolidering. Eftersom konsolidering sker då det som hindrar att den minimalistiska definitionen av demokrati undanröjs är denna process omöjlig utan att gamla överenskommelser diskuteras eller elimineras, vilket i sig kan

²¹ Felipe Agüero "The Military and the Limits to Democratization," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992).

²² *ibid.*

²³ O'Donnell, Guillermo and Schmitter, Philippe C. *Transitions from authoritarian rule - Tentative conclusions about uncertain democracies* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1986) sid. 11

provocera en motreaktion från de auktoritära aktörerna.

De två första faktorerna är de som kan tänkas ha existerat i Uruguay under den första demokratiskt valda regeringen. Den tredje faktorn, diskriminering i valprocessen, eliminerades inför det andra presidentvalet där samtliga olika politiska läger var fria att delta, till skillnad från det första presidentvalet. Ifråga om den fjärde faktorn som kan relateras till politisk kultur så får den anses vara ganska så oproblematiske i Uruguays fall då transitionen var en *återdemokratisering*. Uruguay hyste ett gott demokratiskt arv och en solid grogrund för demokratins överlevnad.

En viktig del i de två första faktorerna kan relateras med militärmaktens position i den postauktoritära regimen. Även om militärmakten inte explicit hotar om en statskupp ifall "obekväma" eller "problematiske" beslut, som inverkar negativt på militären tas, så räcker det med att hotet om statskupp upplevs som reellt av de demokratiska politiska aktörerna.²⁴ Hotet om statskupp blir då en bromskloss för den fortsatta demokratiseringen i landet. Den andra faktorn, om förekomsten av politiska domäner som inte kontrolleras av de valda representanterna, innebär detta också en begränsning då den politiska kapaciteten hos representanterna beskär. Försvarsministern, i Uruguays fall en general under andra halvan av Sanguinettis första ämbetsperiod (Hugo Medina, f.d. Högste Arméchef, 1987-1990), blir då en talesman för militären snarare än en politisk implementerare som genomför beslut med demokratisk förankring. Risken med en sådan utveckling, än mer problematiske om militärmakten i landet är negativt inställd till demokratiseringen som sådan, är att statsmakten blir uppdelad i två separata domäner. En med demokratisk väljarstöd och legitimitet och en med militär legitimitet och stöd. Representanterna kommer då att anses möta varandra som "jämbördiga" och komma överens om vilka beslut som kan, eller "får", tas. Den demokratiska och medborgerligt baserade auktoriteten blir då ej fullständig.²⁵

Medan militärmakten i det demokratiskt konsoliderade Europa och Nordamerika har tydliga gränser för sitt agerande, nämligen externa hot, så har det i de latinamerikanske länderna existerat, bland de militära ledarna, en uppfattning om att deras uppgift är mer än "bara" externa hot. Militärmakten tenderar att uppfatta sig själv som en bastion för skydd mot såväl externa som interna hot och även som avantgardist i landets modernisering, vilket tydligt representerades i Brasiliens fall. Genom att militärmakten anser sig hysa dessa tre uppgifter är även det problematiske för en demokratisk konsolidering.²⁶

²⁴ Felipe Agüero "The Military and the Limits to Democratization," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992). sid. 154

²⁵ Felipe Agüero "The Military and the Limits to Democratization," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992). sid. 155

²⁶ *ibid.* 179

6.0. Presentation av de intervjuade

Senator *Gonzalo Aguirre Ramirez* (Partido Nacional), var vicepresident under Luis Alberto Lacalles regering 1990-1995. Han var en av arkitekterna kring utformningen av amnestilagen som antogs av deputerarkammaren och senaten 1986 och senare vann medborgerligt stöd under folkomröstningen 1989.

Deputerare *Leon Lev* (Frente Amplio) är sedan 1994 deputerare och satt som politisk fånge under militärdiktaturen.

Elena Maria Martinez är idag ordförande för Kommissionen för de Mänskliga rättigheterna som grundades under den nuvarande regeringen. Hon var politisk flykting under militärdiktaturen. *Oscar Destouet* arbetar inom nämnda kommission med hanteringen av minnet från militärdiktaturen.

7.0. Presentation av resultatet från djupintervjuerna

Nedan följer en presentation av det resultat som kom fram genom djupintervjuerna. Dessa kompletteras sedan med skrivet material. Det kombinerade resultatet utgår från de fyra faktorerna som påverkar den demokratiska konsolideringen.

7.1. Angående förekomsten av övervakningskapacitet

Det är på sin plats att understryka att den demokratiska transitionen i Uruguay var en fråga om en återdemokratisering, en återgång till någonting som redan existerade under många år i Uruguay. Den första regeringen hade två överhängande uppgifter, enligt Aguirre. Dels var det uppgiften att bedriva en sedvanlig politik i enlighet med den valda presidentens program så som han och partiet stod för. Denna politik som innehöll t.ex. frågan om skuldsättning, ekonomisk tillväxt eller arbetslöshet var det inga som helst problem att genomföra, dock i enlighet med de spelregler som existerade i parlamentet och senaten. Problemet för Sanguinetti var dock att han saknade egen majoritet och tvangs då förlita sig på stöd från andra partier i parlamentet och senaten. Även Lev samt Martinez och Destouet ger uttryck för denna tanke och menar att den "traditionella" politiken genomfördes och diskuterades utan inskränkningar. Martinez och Destouet menar att den ekonomiska politiken som Sanguinetti förde innebar en fortsättning på den ekonomiska politik som initierats redan innan militärdiktaturen och under den, en betoning på s.k. nyliberal ekonomisk politik.

Dels existerade den andra uppgiften, nämligen att återställa normaliteten i det politiska systemet. Detta innebar att återkalla samtliga av de dekret som militärdiktaturen genomdrev under sina år vid makten, vilket genomfördes i februari 1985. Den juridiska makten, som hade underställts den exekutiva makten, frigjordes och blev en självständig institution. De som hade mist sina poster inom förvaltningen på grund av sina åsikter återfick dem. Under diktaturen hade man delat in befolkningen i tre kategorier beroende på deras "hot" gentemot

militärdiktaturen. En politisk amnesti, riktad mot de som vid demokratins återinträdande fortfarande satt fängslade genomdrevs utan några större problem eller hinder. Aguirre menar att militären, som kom att "bjudas in" av de traditionella partierna under de turbulenta åren innan diktaturens formella installerande, återvände till barackerna och fortsatte vanligt. Aguirre betonar även det nödvändiga i att återställa den konstitution som existerade innan militärdiktaturen. Lev menar på att Sanguinettis regering var ett steg framåt, men otillräckligt. Man skapade förvisso ett nytt, demokratiskt klimat men att den dåvarande presidentens politik angående brotten mot de mänskliga rättigheterna präglades av att "förlåta och glömma". Detta ställningstagande som enligt Martinez och Destouet var en del av den politik som Sanguinetti personligt stod bakom utan påtryckningar från ett auktoritärt arv, ett förringade av sanningens betydelse. Aguirre framhöll att kravet på juridisk rättvisa är problematisk och dess strävan riskerade konfrontation med en aktör som inte riktigt hade besegrats, så som i Argentina.

Det intressanta här är att av de fyra som intervjuades så framhåller tre av dem - Lev, Martinez och Destouet - att risken för statskupp ej var överhängande vilket torde medföra att militären som institution och aktör inte hade en kapacitet att övervaka det politiska systemet och agera bakom kulisserna. Lev menar att detta i sin tur kan förklaras dels genom den demokratiska kulturen i landet, men även av att Coloradopartiet historiskt sett har varit inflytelserikt i den militära institutionen. Det existerar således en historisk anknytning dem emellan. Men samtidigt framkom det under intervjun att det inom militären ej genomfördes en förändring eller diskussion kring dess uppdrag i Uruguay. Doktrinen kring nationens säkerhet fortsatte existera under denna period, vilket även visade sig då arméchefen Hugo Medina uttryckligen gav sitt stöd för att officerare och andra medlemmar i de väpnade styrkorna inte skulle infinna sig hos domstolarna. Hugo Medina representerade den "mjuka" fraktionen inom de väpnade styrkorna. Martinez och Destouet menade dock att Coloradopartiet och Sanguinetti kunde spela på befolkningens rädsla för en återgång till ett auktoritärt styre för att få stöd för sin egen politik. Eftersom det auktoritära styret i Uruguay hade renderat många fall av tortyr och fängslanden, dock ej många dödsfall, så framstod Sanguinetti som en garanti för att ett auktoritärt styre inte skulle återvända. Martinez och Destouet framhöll att det ingick i Sanguinettis taktik för att besegra vänstern och erhålla samt behålla presidentmakten att förmedla intrycket av ett militärt hot. Dock menar de att det inte existerade ett politiskt utrymme för militären att agera, inget stöd existerade vare sig i Uruguay eller internationellt sett. Dessutom så hyste Sanguinetti inget uttalat intresse för att genomföra juridiska processer mot militärdiktaturens representanter. Vidare menade de att i den statsförvaltningen som existerade under militärdiktaturen så var många av dess funktionärer medlemmar i Coloradopartiet, de arbetade t.ex. ambassadörer eller upprätthöll den traditionella statsförvaltningen.

Aguirre menar att demokratins säkerställande och förankrande i Uruguay var Sanguinettis önskan, framför en juridisk rättvisa. Denna åsikt delades även av flera viktiga personer inom Nationalistpartiet och även av segment inom vänsteralliansen, Frente Amplio. T.ex. pensionerade sig generalen Liber Seregni 1988 för att inte riskera en statskupp.

En intressant synpunkt som framfördes av både Martinez och Destouet var att det existerade ett tillfälle för en konfrontationspolitik, nämligen under drygt tre första månaderna efter demokratins återkomst. Mycket uppnåddes som borde ha renderat missnöje från militären, t.ex. en total amnesti för alla de som satt fängslade och kunde vid frigivningen berätta om det som skett. Vilket i sin tur skapade ytterliggare ett missnöje hos stora delar av befolkningen. Detta fortsatte även sedan med en mobilisering för en annullering av amnestilagarna gentemot representanterna för militärdiktaturen, under den senare delen av Sanguinettis ämbetsperiod

tyder på en hög tolerans från den militära institutionen eller kanske till och med en frånvaro av övervakningskapacitet från deras sida.

Sammanfattningsvis förefaller det genom intervjuerna som att militärens förmåga att övervaka den sedvanliga politiska processen och det politiska arbetet var svagt. Framhårdandet av ett dolt militärt hot verkar ha varit en del i Sanguinettis ambition att erhålla och behålla makten, men att sådant hot verkligen existerade har ej kunnat bekräftas. Även om Aguirre talade om att militären som institution inte riktigt hade besegrats i botten, såsom i Argentina, så existerade det ett politiskt utrymme för en konfrontationsinriktad politik, framförallt under de första månaderna efter demokratins återkomst.

7.2. Angående förekomsten av reserverade domäner

En reserverad domän, utanför de valda civila representanternas makt, kan tänkas ha varit i början av Sanguinettis ämbetsperiod frågan om det juridiska ansvaret för militärdiktaturens brott mot de mänskliga rättigheterna. Frågan hade inte tagits upp i förhandlingarna mellan de parlamentariska partierna (där *Partido Nacional* inte deltog) och militärmakten då man valde att bortse från de implikationerna som en diskussion kring denna fråga kunde innebära. Frågan lämnades således olöst och öppen.

Alldeles efter demokratins återinförande började krav på juridiska processer gentemot militärdiktaturens representanter att komma upp till ytan. Domstolarna, som ställts utanför den exekutiva maktens kontroll genom återgången till demokratiskt styre, började undersöka möjligheterna till juridisk process samt även påbörja undersökningar om det som skett och de anmälningarna för brott mot de mänskliga rättigheterna begångna under militärdiktaturen. Detta skapade, givetvis, motstånd från de väpnade styrkorna. Då officerare började bli inkallade till vittnesförhör av domstolarna gick arméchefen, Hugo Medina, ut och hävdade att uruguayanska officerare inte behövde inställa sig. Därmed utmanade han öppet det demokratiska styrelseskicket och den dåvarande försvarsministern, Juan Vicente Chiarino. Detta skapade en institutionell kris. Genom ett initiativ från president Sanguinetti lagstiftades det en lag om amnesti för de brott som begåtts under militärdiktaturen 1973-1985.

Tanken, som uttrycks av både Leon Lev och Maria Elena Martinez var att förlåta, glömma och gå vidare. Ingen av de intervjuade tror sig att militären hade kunnat utmana alltför mycket det demokratiska styrelseskicket under denna period. Maria Elena Martinez menar att den här politiken gentemot militärerna som fördes av president Sanguinetti härrörde *inte* ur ett tryck från militärens håll, utan var en del av en traditionell politisk agenda. Det ligger på sin plats att klargöra att Sanguinetti tillhörde en fraktion inom *Partido Colorado* som ligger på högerkanten samt att han var minister i de två civila regeringarna (1967-1973) som styrde Uruguay innan militärdiktaturen installerades. Vidare menar Maria Elena Martinez att om det önskats från bredare politiskt håll hade en juridisk process kunnat inledas eftersom demokratin var på frammarsch och det auktoritära alternativet var på tillbakagång.

Amnestilagen 1986 kritiserades, förstås, från de politiska läger som önskade se en juridisk process inledas. Utvecklingen därefter blev synnerligen intressant på två fronter. Dels avgick den sittande försvarsministern och ersattes av den numera pensionerade Hugo Medina, samma person som motsatte sig de juridiska processerna. Dels påbörjades en mobilisering av delar av det civila samhället i samspel med politiska element, motståndare till de juridiska processerna. Genom intensivt politiskt arbete lyckades man erhålla tillräckligt många underskrifter för att tvinga regeringen att få till stånd en folkomröstning som kom att hållas 1989. Denna folkomröstning resulterade dock, som redan påpekats, i en förlust för motståndare mot

amnestilagarna införda 1986.

Folkomröstningen 1989 är ett starkt argument för att reserverade domäner inom politiken inte existerade. Aguirre menar att militären inte tilläts existera i det politiska systemet, ett krav som med tiden kom att accepteras av nämnda institution. Samtidigt är det befängt att tro att en demokratisk återgång hade genomförts om de civila representanterna krävde juridiska processer gentemot militären. Militärmakten hade aldrig kommit att acceptera att överlämna makten till demokratiska aktörer för att sedan eventuellt dömas i domstol och till slut fängslas. Coloradopartiet var en garant för att transitionen skulle avslutas.

Genom intervjuerna framkommer det som att reserverade domäner inte existerade. Det tilläts diskussion inom samtliga politiska ämnesområden. Det auktoritära alternativet var förbrukat som politisk kraft och det enda som kunde regera ett land under andra halvan av 1980-talet var demokratiska regeringar. Lev, som betonade demokratins återställande men avsaknad av förändring, menar att Sanguinettis ämbetsperiod präglades av en fortsättningspolitik. Militärdiktaturen i Uruguay var ett historiskt undantag om man ser till 1900-talet. Aguirre understryker även att militärdiktaturen med dess resultat i form av tortyr, dödsfall och försvinnanden drabbade en minoritet av befolkningen. En stor andel av befolkningen fortsatte sina dagliga liv med dess innehåll av socio-ekonomiska problem. Dessa problem uppfattades av väldigt många som viktigare att lösa än de som handlade om brotten mot de mänskliga rättigheterna.

Ett starkt argument för att reserverade domäner inte existerade under denna period, enligt Martinez och Destouet, är att samtliga dekret som genomdrevs av militärdiktaturen annullerades. En politik av återställning genomdrevs utan några problem. Denna politik genomfördes i enlighet med traditionellt politiskt arbete, dvs. påtryckningar från olika politiska läger, fackföreningar och sociala rörelser. Under detta politiska arbete existerade inte en "militär röst".

Dock existerar det ett viktigt argument för att reserverade domäner existerade i Uruguay mellan 1985 och 1990, nämligen utnämningen av Hugo Medina som försvarminister efter Chiarinos avgång 1987 samt hanteringen av "de försvunna". Det förstnämnda kan tänkas vara en eftergift åt militären på grund av de krav på juridisk rättvisa som blev alltmer högljudd. Medan det andra gav uttryck för militär protest där de menade att "de försvunna" inte existerade. Militären som institution protesterade mot att det diskuterades kring hanteringen av "de försvunna" genom att bl.a. vägra inträde i de militära förläggningarna. Dock har det under den nuvarande regeringen genomförts undersökningar på militärt område och kvarlevor från några "försvunna" personer hittats. Martinez och Destouet menar att om så önskats av de Sanguinetti och de efterföljande presidenterna så hade en undersökning på militärt område kunnats genomföra. Att så ej genomfördes förklaras av dem att Sanguinetti hyste ett intresse för att ha militären som en politisk allierad kraft.

Sammanfattningsvis är problemet om reserverade domäner något mer problematiskt än om militärens kapacitet att övervaka det politiska arbetet. Även här uppnåddes mycket i termer av återställning av statsförvaltningen och lagstiftningen, politisk amnesti, politiska flyktingars återvändande. Militären protesterade inte, kanske på grund av oförmåga, men kom dock att protestera då kraven på juridiska processer gjorde sig alltmer gällande. Även hanteringen av "de försvunna" vållade problem. Frågan är dock om militären som institution verkligen hade löpt linan ut och genomfört en statskupp. Intervjuerna förefaller indikera att så ej var fallet.

7.3. Angående diskriminering i valsystemet

Valet 1985 kan diskuteras huruvida det var fritt och rättvist. Men om ett grundkrav i definitionen av demokrati i den här uppsatsen utgörs av *partisan competition* så kan presidentvalet 1985 inte klassas som helt demokratiskt eftersom militärdiktaturen förbjöd partiledaren för *Partido Nacional* (Wilson Ferreira Aldunate) att ställa upp. Istället ställde partiet upp med andra kandidater, bl.a. den intervjuade Gonzalo Aguirre Ramirez som vice-presidentkandidat. Däremot har de efterföljande valen varit fria och utan restriktioner, varpå denna del av det auktoritära arvet inte längre är förekommande. Numera ingår till exempel Kommunistpartiet i den sittande regeringen.

7.4. Angående den demokratiska kulturen

Som tidigare antytts så var övergången till demokratiskt styre i Uruguay snarare ett fall av *återdemokratisering*, vilket samtliga intervjuade var noga med att bestyrka. Demokratien existerade innan 1973 och var dessutom fast förankrad i en betydande del av det uruguayanska samhället och dess medborgare. Trots att den uruguayanska demokratin får anses ha varit konsoliderad innan diktaturen så föll den. För Uruguay utgör diktaturen en historisk parentes, åtminstone sett sedan 1903. En annan intressant aspekt i hur Uruguay kom att bli en diktatur är just faktumet att det handlade om en *övergång* och att militärmakten kom att "inbjuden" till den politiska arenan av de traditionella partierna²⁷

Den demokratiska kulturen manifesterades under militärdiktaturen bl.a. genom diktaturens strävan, önskan, att legitimera sitt styre vilket utmynnade i folkomröstningen om etablerandet av en ny konstitution, som skulle ha medfört en avsevärd större auktoritärt inflytande. Sidan för en ny konstitution förlorade, detta trots att de demokratiska restriktionerna var betydande även om viss oppositionell verkan tilläts.

Samtliga intervjuade framhåller betydelsen av den pro-demokratiska kraftens seger i folkomröstningen 1980, för en återgång till ett demokratiskt system. Leon Lev talar om detta som den uruguayanska militärens "Falklandskrig". Dock betonade Gonzalo Aguirre om att diktaturen förr eller senare hade fallit, även om han inte ansåg den internationella atmosfären för demokrati som betydande i Uruguays fall. Detta motsägs av Maria Elena Martinez som menade på att internationella atmosfären, tvärtom, var till stark fördel för demokratins återgång. Denna del av det auktoritära arvet anses således som svagt. Även militärmakten höll kvar vid vissa grundläggande juridiska procedurer. Maria Elena Martinez framhöll vid intervjun att antalet mördade under militärdiktaturen var jämfört med dess latinamerikanska grannar som lågt, dock var antalet torterade proportionellt sett bland de absolut högsta. En intressant egenskap i militärdiktaturen är att en stor majoritet av de som hamnade i militärens klor genomgick rättegångar, vilket kanske inte torde vara så vanligt hos andra diktaturer. De som fångades dömdes i domstol vilket understryker att det fanns kvar juridiska fragment från det demokratiska styret.

Dessutom framträder den demokratiska kulturens styrka, enligt Martinez och Destouet, även hos de efterföljande presidenterna, med början av Sanguinetti, att ta ett tydligt avstånd från militärdiktaturen. Denna ses som ett historiskt undantag. Den demokratiska kulturen hölls

²⁷ Angående de traditionella politiska partierna i Uruguay ligger det på sin plats att poängtera dess fragmentariska ställning. Partidisciplinen var vid den tiden inte alltför hård och den inbördes sammanhållningen allt annat än stark. Ett exempel är mordet på två huvudfigurer inom den demokratiska oppositionen, Michellini och Guitierrez Ruiz i Buenos Aires. Ett mord som begicks under den perioden av diktaturen som fortfarande officiellt sett leddes av den folkvalde presidenten Juan Maria Bordaberry. En intressant aspekt av det hela är att samtliga tre tillhörde Coloradopartiet fram till 1971. Bordaberry kom 1976 att avsättas av militärrådet.

även vid liv under militärdiktaturen, vilket till slut manifesterades genom segern i folkomröstningen angående en ny konstitution 1980. Martinez och Destouet framhåller militärens ständiga strävan efter legitimitet (en förklaring till initierandet av folkomröstningen 1980), vilket tyder på att viss demokratisk kultur existerade även i den militära institutionen. Dessutom är det viktigt att tänka på faktumet att personer inom den militära institutionen också kom att fängslas under militärdiktaturen.

En annan aspekt av den demokratiska politiska kulturen som kom fram i intervjun med Gonzalo Aguirre är förhållandet mellan "segrande och besegrade" fraktioner inom det politiska systemet. Till skillnad från Uruguay så genomfördes det till en början juridiska processer mot militärdiktaturens representanter under den första demokratiskt valda regeringen. En förklaring till detta, utöver de som härrör ur den argentinska militärens synnerligen svaga position efter den förnedrande förlusten i Falklandskriget 1982, är att den argentinska politiken tills dess utmärktes av att segraren kunde vara hård mot de som besegrats och att förekomsten av samarbete var svagare bland de politiska aktörerna.

Sammanfattningsvis var, och är, den demokratiska kulturen i Uruguay starkt. Den är i nivå med många västerländska stater och den överlevde tolv års militärdiktatur. Den existerade även inom den militära institutionen. Förekomsten av en stark demokratisk kultur kan tänkas bidra med förklaring för en ganska så snabb demokratisk konsolidering.

8.0. Slutsatser

Syftet med denna uppsats var att, utifrån teorin om auktoritärt arv, undersöka vilken typ av auktoritärt arv som manifesterades under Julio Maria Sanguinettis första presidentperiod 1985 till 1990.

Genom intervjuerna har det framkommit att typerna av auktoritärt arv har, i Uruguays fall, möjligen manifesterats genom de s.k. reserverade domänerna. Denna konklusion kommer från att det är först då militären märker att de juridiska processerna verkar vara reella och diskussionen kring en lösning angående problemet av "de försvunna" blir alltmer högljudda som de börjar protestera. Framtill dess så saknas en militär röst. De civila politikerna kan sinsemellan diskutera och arbeta för olika lösningar för att återställa det demokratiska styrelseskicket. Den statliga förvaltningen genomgår en "återställarpolitik", där de dekret och beslut som togs av militärdiktaturen försvinner.

Ett starkt argument för att det auktoritära arvet var svagt i Uruguay är folkomröstningen om en annullering av amnestilagarna från 1986, som genomfördes 1989. Det är svårt att bevisa vad som hade skett om utfallet hade varit annorlunda, men det tål att framhävas att det internationella utrymmet för auktoritära alternativ var litet (se till exempel behandlingen av Kina efter massakern på Himmelska Fridens torg) samt att befolkningens stöd auktoritära alternativ var försvinnande litet. Tidsandan, *zeitgeist*²⁸, under denna period var starkt pro-demokratisk.

Dock kvarstår att Sanguinetti framhävde att militären som institution kunde tänkas hota den

²⁸ Linz, Juan J. & Stepan, Alfred. *Problems of democratic transition and consolidation - Southern Europe, South America and Post-communist Europe* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996) sid. 75

nyligen återupprättade demokratin. Men det verkar som om han gjorde det som en del i ett politiskt spel, att spela på befolkningens rädsla, snarare än att det verkligen existerade ett sådant hot. Detta tyder i så fall på någonting positivt, nämligen att den politiska makten låg i händerna på de civila politikerna och dess väljare. Samtidigt ligger det på sin plats att det finns tecken som talar mot detta, nämligen att 27% av de intervjuade i en undersökning ansåg att militären inte skulle respektera folkomröstningens resultat om detta hade inneburit en annullering av amnestilagarna från 1986.

9.0. Personliga Reflektioner

Var den typen av auktoritärt arv som existerade i Uruguay 1985 till 1990 så pass allvarlig eller hotfull gentemot det demokratiska styrelseskicket att detta omöjliggjorde initierandet av en juridisk process gentemot militärdiktaturens representanter?

Innan en personlig reflektion kring detta tar vid kan det vara på sin plats att föra fram några argument för respektive mot juridiska processer.

Som argument mot juridiska processer är hotet om en statskupp, vilket fungerar som en bromskloss gentemot krav från radikala grupper att ta genomföra de juridiska processerna. Valet blir då mellan ett fortsatt demokratiskt styre eller eventuellt riskera det som erhållits för någonting osäkert. Ett annat argument mot en juridisk process är att ett nyligen demokratiserat land saknar institutionella strukturer/modeller för en civil kontroll över militärmakten.²⁹ I Uruguays fall kom försvarsministern under den andra halvan av Sanguinettis period att vara den förre arméchefen, och "softlinern", Hugo Medina. Frågan då är huruvida militären som institution då kunde stå emot en civil kontroll över den. Dessutom kvarstår det att fundera över huruvida militären verkligen hade påbörjat en transition efter 1980 om den visste med sig att dess medlemmar riskera åtal för brott mot de mänskliga rättigheterna, något som Aguirre framhöll.

Argumenten för juridiska processer kan är att detta kan fungera som ett avskräckande exempel för framtida statskupper. Auktoritära grupper tänker sig då, förhoppningsvis, för innan de genomför en statskupp och krossar det demokratiska styrelseskicket.³⁰ Dessutom innebär demokrati folkstyre och då är det upp till medborgarna och deras representanter att avgöra huruvida juridiska processer skall initieras.

Problemet med historia är att det har skett och att genomföra kontrafaktiska resonemang kan i sig vara problematiskt eftersom vi aldrig kan med all säkerhet veta vad som hade skett om en annan utveckling än den reella hade påbörjats.

Men ett starkt argument för att typen av auktoritärt arv som existerade var svagt, som hade möjliggjort juridiska processer under Sanguinettis första ämbetsperiod är onekligen folkomröstningen 1989. Förvisso förlorade nej-sidan, men faktumet att folkomröstningen genomfördes, trots att militären som institution borde ha känt sig hotade om nej-sidan vunnit, är ett starkt argument för militären som institution kanske inte var så hotande och starkt som det ibland påvisas. Denna känsla av militären som en politiskt stark institution delades uppenbarligen av många uruguayaner, bl.a. trodde 27% i en opinionsundersökning att

²⁹ Adam Przeworski "The Games of Transition" i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992). sid. 133

³⁰ *ibid.*

militären inte hade accepterat att nej-sidan segrat. Många av nej-rösterna var uttryck för att undvika en politisk kris med osäker utgång.³¹ Samtidigt var militären, eller snarare det auktoritära alternativet, förbrukad som politisk aktör. Linz & Stepan nämner att den uruguayanska militären saknade allierade bland viktiga segment i befolkningen och att tilliten var extremt låg för dem hos befolkningen. Militären fick vid en undersökning av tilliten en poäng på -73, vilket kan jämföras med att de politiska partierna fick +57. 78% av de tillfrågade såg på militären med antipati.³² Eftersom militären vid denna tidpunkt uppenbarligen saknade stöd hos medborgare verkar det ligga nära till hands att en militärledd statskupp *inte* hade genomförts.³³

Baumgartner menar att förutom faktumet att militären som institution avskyddes av stora delar av medborgarna så hade de dessutom sedan förlusten i folkomröstningen 1980 befunnit sig på reträtt. De hade förlorat de interna partivalen inför presidentvalet 1985, där fraktioner med tydliga anti-militära tendenser vunnit i de tre största partierna. USA hade vid den andra halvan 1980-talet kommit att dra tillbaka sitt explicita och implicita stöd och dessutom hade grannländernas militärdiktaturer fallit ihop. Således existerade det stora möjligheter för en konfrontationistisk politik vis-a-vis militären.³⁴

Även om det kan vara synnerligen problematiskt att genomföra juridiska processer gentemot auktoritära representanter så är problemet än större om sanningen inte kommer fram. Ett problem med Uruguays militärdiktatur är förekomsten av "försvunna" medborgare. Dessa medborgare som "försvunnit" är till största del avlidna, men inte heller denna fråga har kommit fram i dagsljuset. Även om en juridisk process inte kan eller önskas ej genomföras så är det minimala att begära för någon typ av avslut åtminstone att sanningen kommer fram. Det intressanta är att militären fick en amnesti. Amnesti kan per definition endast ges om något fel har begåtts. Genom att militären fick en amnesti har man implicit erkänt att fel har begåtts. Genom att en gemensam tolkning av det förflutna inte uppnås³⁵, genom att sanningen aldrig riktigt kommer fram, medför detta en risk för en kulturell konfrontation och tilltagande polarisering. Dock bör man betänka att i fallet Uruguay har denna kulturella konfrontation och polarisering inte riktigt skett eftersom det demokratiska styrelseskicket fortfarande existerar. Det sämsta alternativet i handskandet av det förflutna är att ignorera det.³⁶

Hade juridiska processer genomförts i Uruguay under den första post-auktoritära regeringen är det ganska så troligt att en liknande utveckling som den i Argentina hade skett. Fällande domar i en första instans hade mötts av protester från de som dömts och deras sympatisörer och till slut hade en amnestilag likt den som Carlos Menem genomdrev antagits. Fördelen med denna utveckling hade dock varit att ämnet hade diskuterats mer bland befolkningen och

³¹ Linz, Juan J. & Stepan, Alfred. *Problems of democratic transition and consolidation - Southern Europe, South America and Post-communist Europe* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996) sid. 155

³² *ibid.* s.158

³³ Valenzuela, J. Samuel "Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions," i *Issues in Democratic Consolidation - The new South American Democracies in Comparative Perspective* edited av Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell och J. Samuel Valenzuela (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992). 88

³⁴ Baumgartner, José Luis. *Crónica desafiada - Uruguay 1950-2005* (Montevideo: Editorial fin de Siglo, 2005) sid. 268

³⁵ Luis Roniger & Mario Sznajder "The politics of memory and oblivion," *History & Memory* Spring/Summer (1998): 133 - 169

³⁶ O'Donnell, Guillermo and Schmitter, Philippe C. *Transitions from authoritarian rule - Tentative conclusions about uncertain democracies* (Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1986) sid. 30

man på något sätt kommit till ett avslut där kanske frågan kring de "försvunna" också kunde inkluderas. Genom att det demokratiska arvet i Uruguay är avsevärt godare och starkare än i grannlandet Argentina så kan det dock tänkas att de fällande domarna hade kommit att förbli domar.

Problemet med detta resonemang är att det just är kontrafaktiskt, och synnerligen svårt att bevisa, om ens möjligt. I Uruguays valde många framstående politiker och intellektuella att arbeta och fokusera på en stabilisering av demokratin, som i sig är synnerligen eftersträvansvärt mål. Då Uruguay 2007, sedan två år tillbaks har en vänsterregering med medlemmar som föll offer militärdiktaturens tortyrer och fängelser, fortfarande är en i latinamerikanska och kanske västerländska mått en stabil och fungerande demokrati så har mycket uppnåtts.

Källförteckning

Cason, Jeffrey. "Electoral Reform, Institutional Change, and Party Adaptation in Uruguay." *Latin American Politics & Society* (Fall 2002): 89 - 109

Delgado, María. "Truth and Justice in Uruguay." *Nacla Report on the Americas* (Jul/Aug 2000): 37 - 39

Linz, Juan J, and Alfred Stepan. *Problems of Democratic Transition and Consolidation - Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1996.

Mainwaring, Scott, Guillermo O'Donnell and J. Samuel Valenzuela (ed). *Issues in Democratic Consolidation - The New South American Democracies in Comparative Perspective*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1992.

O'Donnell, Guillermo, and Philippe C. Schmitter. *Transitions from Authoritarian Rule - Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press, 1986.

Roniger, Luis and Mario Sznajder "The Politics of Memory and Oblivion in Redemocratized Argentina and Uruguay." *History and Memory* (Spring/Summer 1998): 133 - 169